

Atminties praradimai

Gyvename tokioje valstybėje, kurioje vyksta keisti dalykai. Ką reikėtų padaryti – pamirštama, o ką būtų galima padaryti vėliau – daroma be eilės.

Taip atsitiko ir su LR Seimo narių skaičiumi, kurį žadėjo sumažinti iki 101 nario, kai paaiškėjo, kad Lietuva dėl emigracijos neteko ketvirtadalio gyventojų. Šiais metais vyks rinkimai į naują Seimą, tačiau ši tema jau liko pamiršta. Taip pat ir su algų bei pensijų atstatymu. Teisėjams, Seimo nariams, valdininkams algos atstatytos, o visi kiti gali laukti nors ir iki begalybės. Biurokratija, kaip ir vėžys, turi tik vieną savybę – daugin-tis ir plisti. Kaip žinome, pikto vėžio „veiklos strategijoje“ susitraukimas nenumatomas.

Paklauskite, kodėl tokia tema ir kuo ji aktuali černobyliciams? Ji ne tik aktuali, bet ir labai svarbi. Mažai kas atsimena, kad 1992 metų balandžio 22 dieną Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 281 „Dėl kompensacijų ir lengvatų asmenims, patyrusiems žalą likviduojant Černobylio atominės elektrinės avarijos padarinius“. To nutarimo 1-ame punkte nutarta vienkartinės černobylicų kompensacijas, pablogėjus sveikatai ar mirus, „prišti“ prie minima-

laus darbo užmokesčio. Kiek žinau tas nutarimas nebuvo atšauktas. Nagi, pažiūrėkime, kiek turėtų skirtis sumos?

Mokamos vienkartinės kompensacijos (jeigu kreipiamasi dėl kompensacijos pirmą kartą):

1. Asmenims, kuriems **nutatytas susirgimas**, susijęs su dalyvavimu likviduojant Černobylio AE avarijos padarinius ar su Slavutičiaus miesto Ukrainoje statyba, mokami **835 eurai (2880 Lt)**. Pagal nutarimą Nr. 281 turėtų būti išmokama 3500 eurų, t. y. 10 minimalių algų;

2. Asmenims, dėl dalyvavimo likviduojant Černobylio AE avarijos padarinius ar dėl Slavutičiaus miesto Ukrainoje statybos, išmokama vienkartinė kompensacija:

- pripažintiems netekusiais 75–100 procentų darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. laikyti I grupės invalidais) mokami **2086 eurai (7200 Lt)**. Pagal nutarimą Nr. 281 turėtų būti išmokama 12 250 eurų, t. y. 35 minimalios algos;

- pripažintiems netekusiais 60–70 procentų darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. laikyti II grupės invalidais) mokami **1669 eurai (5760 Lt)**. Pagal nutarimą Nr. 281 turėtų būti išmokama 8750 eurų, t. y. 25 minimalios algos;

- pripažintiems netekusiais

45–55 procentų darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. laikyti III grupės invalidais) mokami **1252 eurai (4320 Lt)**. Pagal nutarimą Nr. 281 turėtų būti išmokama 5250 eurų, t. y. 15 minimalių algų.

Jeigu asmenims, jau gavusiems kompensaciją, pablogėja sveikata, jie turi teisę gauti vienkartinės kompensacijos, nurodytos pagal pripažintą naują mažesnę darbingumo lygį, ir jau išmokėtos sumos skirtumą.

Mirus dėl ligos, susijusios su dalyvavimu likviduojant Černobylio AE avarijos padarinius ar Slavutičiaus miesto Ukrainoje statyba, išmokama 4171 euro (14 400 litų) kompensacija dalijant ją lygiomis dalimis šeimos nariams: sutuoktiniams, vaikams, tėvams. **Jeigu mirusiajam buvo išmokėta vienkartinė kompensacija**, jo šeimos nariams išmokamas atitinkamas kompensacijos skirtumas (iš 14 400 litų atimamos išmokėtos sumos). Pagal nutarimą Nr. 281 turėtų būti išmokama 22 750 eurų, t. y. 65 minimalios algos.

P. S. Sumos išpūdingai skiriasi. Tik išlieka dar didesnis klausimas: ar tai kam nors rūpi, išskyrus mus pačius? Turėtume to paklausti LR Vyriausybės.

Kęstutis Kazlauskas

Tarybos posėdis

Šių metų sausio 9–10 dienomis Druskininkuose vyko asociacijos „Lietuvos judėjimas „Černobylis“ tarybos posėdis. Susirinkime dalyvavo penki iš septynių tarybos narių. Dėl ligos negalėjo dalyvauti Alfonsas Rumšas ir Teresė Maslauskienė.

Judėjimo pirmininkas Pranas Paškevičius perskaitė ataskaitą apie 2015 metų veiklą. Susirinkusieji taip pat iš klausė ataskaitą apie tarptautinės organizacijos „Černobylio sąjunga“ neeilinį kongresą. Pagrindinis posėdžio klausimas buvo susijęs su Černobylio katastrofos 30-ųjų metinių paminėjimu. O kadangi LR Vyriausybė eilinį kartą neskyrė mūsų minėjimui nė cento, tad ir svarstyti nebuvo ko. Nutarta dar paruošti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos paskelbtam konkursui projektą, bet įgiję patirties iš praėjusių metų konkurso didelių iliuzijų nepuoselėjame.

Preliminariai nuspręsta, kad asociacijos nariai metines minės savo nuožiūra. Balandžio 25 dieną vilniečiai dalyvaus Radiacinės saugos draugijos rengiamoje konferencijoje „Černobylio atominės jėgainės avarija: pasekmės ir pamokos (po 30 metų)“. Balandžio 26 dieną LR Seime turėtų įvykti Seimo posėdis,

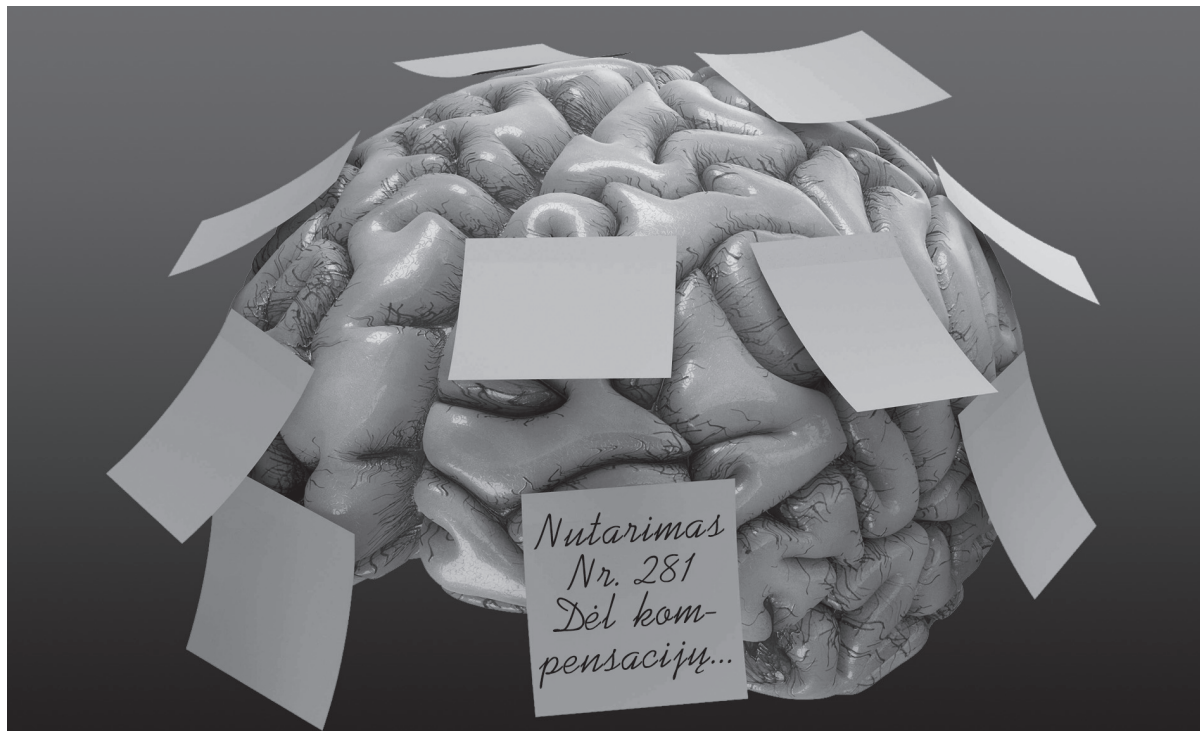
skirtas paminėti katastrofos metinėms, turėtų būti padėtos gėlės Vilniuje, Sapiegos parke, prie paminklo „Černobylio aukoms atminti“.

Jeigu kas nors pasikeis ar iš dangaus nukris pinigų, balandžio mėnesio pradžioje paskelbsime „Černobylicio“ laikraštyje konkrečią minėjimo programą.

Tarybos posėdyje judėjimo pirmininkas P. Paškevičius buvo įpareigotas kreiptis į Vyriausybę dėl socialinių garantijų suvienodinimo černobyliciams, tai yra kad jie galėtų naudotis pravažiavimo lengvatomis taip, kaip jomis dabar naudojasi kitos socialiai remtinės grupės. Taip pat nuspręsta kreiptis ir dėl vienkartinės kompensacijų patikslinimo, nes dar 1992 metų LR Vyriausybės nutarime Nr. 281 černobylicų vienkartinės kompensacijos, praradus sveikatą ar mirus, yra „prištos“ prie minimalaus darbo užmokesčio, ką jau seniai mūsų biurokratai „pamiršo“.

Posėdyje buvo aptarti ir kiti einamieji judėjimo reikalai. Po to posėdžio dalyviai pasinaudojo „Draugystės sanatorijos“ administracijos suteikta proga pasimėgauti sanatorijos teikiamomis gydymosiomis procedūromis.

„Č.“ inf.

Nutarimas
Nr. 281
Dėl kom-
pensacijų...

LJČ Druskininkų miesto komitetas
nuoširdžiai dėkoja UAB „Draugystės sana-
torija“ administracijai už suteiktą paramą,
rengiant asociacijos „Lietuvos judėjimas
„Černobylis“ tarybos posėdį.

Užkulisiai: atominę elektrinę statysime vieni?

Seimo Energetikos komisiją pasiekė informacija, kad Energetikos ministerija patyliukais užsakė tyrimą, kiek kainuotų pasistatyti Visagino atominę elektrinę vieniems, be Latvijos, Estijos ir Lenkijos. Tiesa, ministerija komisiją oficialiu raštu nuramino, kad joks tyrimas nevyksta, o energetikos ministras Rokas Masiulis „Vakaro žinioms“ patvirtino: skaičiavimų būta.

Skandalinga žinia

„Buvo pasklidusi informacija, kad Energetikos ministerija saviems specialistams pavėdė atlikti skaičiavimus, ar galėtų Lietuva viena su Japonijos kompanija „Hitachi“ pastatyti elektrinę. Tai kažkas iš fantastikos srities. Todėl mes kreipėmės į Energetikos komisiją, klausdami, ar tai tiesa. Gavome oficialų atsakymą, kad jokie skaičiavimai nevyksta, elektrinės vieni statytis neplanuojame. Tačiau kai viskas vyksta taip neviešai, tai neaiškumai ir apauga visokiomis versijomis, nors pagrindo tam nėra. Atominę elektrinę, manau, jau turėtų būti pamiršta. Lenkai kartu statyti atsisakė, pragmatiškieji estai pasakė, kad jiems reikia aiškesnių skaičiavimų, ar tai atsipirktų. Be to, jie sinchronizuoja su skandinavais. O

vieniems statytis būtų beprotybė“, – praėjusią savaitę „Vakaro žinioms“ sakė Seimo Energetikos komisijos pirmininkas Ričardas Sargūnas.

Slapti planai

Dėl viso pikto „Vakaro žinios“ nusprendė griebti jautį už ragų ir paties energetikos ministro R. Masiulio paklausti, ar iš tikrųjų svarstomas variantas patiems statyti naują atominę. Paaiškėjo, kad tai ne gandai.

„Šiuo metu skaičiavimų, kiek kainuotų pasistatyti atominę elektrinę vieniems, nėra. Tačiau šios kadencijos metu būta įvairių skaičiavimų – skaičiuota ir kiek vieniems kainuotų pasistatyti elektrinę. Vieni pasistatyti gal ir galėtume, tik turėtų būti kitoks projektas. Dabartinis projektas struktūrizuotas trimis valstybėms“, – pareiškė R. Masiulis.

Paklaustas, kodėl vis dar kurpiami planai statyti naują atominę elektrinę, nors Tauta referendumu aiškiai pasakė, kad jos nereikia, ministras tvirtino, esą Tauta pasisakė ne prieš naują elektrinę apskritai, o prieš tokį projektą, kokį buvo parengusi Andriaus Kubiliaus vyriausybė.

Nepamelavo, tik nutylėjo

R. Sargūnas, „Vakaro ži-

nių“ informuotas, kad vis dėlto patyliukais svarstoma ir galimybė elektrinę statyti vieniems, buvo šokiruotas, nors sakė, esą Energetikos ministerija komisijos nesuklaidino. Tik pasinaudojo tuo, kad klausimas buvo suformuluotas taip, jog ji buvo galima laisvai interpretuoti ir teisybę nuslėpti.

„Mes suformulavome klausimą taip: ar skaičiuojama, kiek kainuotų elektrinę pasistatyti vieniems. Atsakė, kad neskaičiuojama. Bet nutylėjo, kad buvo skaičiuota anksčiau, nes formaliai to neklausėme. Tačiau jei yra net menkiausia galimybė, kad statysime vieni, tai jau daugiau nei nesuprantama. O ir skaičiavimai yra kažkokia mistika. Kaip tu gali iš anksto tai apskaičiuoti? Suomiams elektrinės statyba pabrango kelis kartus. Statybos užsitęsė, todėl viskas dar labiau pabrango, nes brangsta technologijos, saugos elementai, poveikio aplinkai vertinimas ir visa kita. Tai be galo sudėtingas dalykas ir fiksuoti kainą pagal šios dienos kainą būtų labai neatsakinga. Kaip ir būsimos elektrinės tarifas. Būtų milžiniškas pabrangimas. Iš kur mes tuos milijardus eurų paimtume? Šiais laikais atominei elektrinei pastatyti dešimties milijardų eu-

rų neužtenka“, – konstatavo R. Sargūnas.

Statome, kad nugriautume

Pasak jo, atominę elektrinę, net atmetus, kad ji terorizmo atveju būtų itin pavojingas objektas, yra visiškai nereikalinga.

„Turime elektros jungtis su Lenkija bei Švedija ir elektros mums pakanka. Be to, turime solidžius savus rezervus. O pastačius naują jėgainę reiktų perstatyti visą logistiką, visus elektros tinklus. Termofikacinės elektrinės uždarinėjamos, nes brangiai kainuoja – mat naudojamas iškastinis kuras. Bet niekas nežino, ar atominę kainuotų pigiau. Gerai, tarkime, termofikacinės elektrinės nebeatitinka dabarties poreikių. Tačiau kai jos buvo statomos, negi nebuvo žinoma, kad iškastinis kuras brangus? Kažkodėl pirmiausia pastatome strateginius, labai svarbius objektus, o tik po to kuriame energetikos strategijas ir svarstome, ar jie reikalingi. Panevėžio elektrinei net banko paskola paimta ir dar neatiduota. O dabar norima ją uždaryti. Statome objektus, skolinamės milžiniškas lėšas, o paskui paaiškėja, kad tie objektai nebereikalingi arba per galingi, pavyzdžiui, dujų terminalas. Deja, tokie absurdai

vyksta ne tik energetikoje. Kiek yra pavyzdžių, kai už milžiniškas lėšas renovuojamos mokyklos, o paskui jos uždaromos? Čia tai jau iš viso absurdas. Demografinius skaičiavimus juk tikrai galima numatyti. Savivaldybių administracijos turi skaičiavimus daugeliui metų į priekį, visi žinome, koks yra gimstamumas“, – piktinosi R. Sargūnas.

Interpretuoja kaip nori

Seimo Energetikos komisijos pirmininkas nesutinka su R. Masiulio teiginiu, kad Tauta referendumu pasisakė ne prieš atominę elektrinę apskritai, o prieš tokia, kokią ją buvo suplanavę konservatoriai.

„Referendume nebuvo klausama, ar pritariate konservatoriškam projektui, ar ne. Buvo klausama, ar pasisakote už elektrinę. Tačiau vėliau nuspręsta, kad referendumas buvo patariamasis, todėl jo rezultatų galima nepaisyti“, – stebėjosi R. Sargūnas. [Referendumo biuletenyje parašyta: „konsultacinis (patariamasis) referendumas dėl naujos atominės elektrinės statybos Lietuvos Respublikoje“ – red. past.]

Danas Nagelė

Parengta pagal dienraštį „Vakaro žinios“

Šiaurės Korėja pareiškė susprogdinusi vandenilinę bombą

Jaunasis Kimas pasipuošęs H bombos pavidalo karnavaliu karūna.

Šiaurės Korėja pareiškė sėkmingai atlikus vandenilinės bombos bandymą tame pačiame šalies regione, kur anksčiau jau buvo atlikti trys branduoliniai bandymai. Valsybinės televizijos eteryje paskelbtame pareiškime teigiama, kad bandymas atliktas šiaurietiniame regione. „Pirmasis Respublikos vandenilinės bombos bandymas buvo sėkmingai įvykdytas 2016 metų sausio 6 dieną, 10 valandą, remiantis Darbininkų partijos

strateginiu ryžtu“, – paskelbė valstybinės televizijos diktorė. „Užsitikrinę stulbinamą mūsų istorinės vandenilinės bombos sėkmę, įžengėme į pažangių branduolinių valstybių ratą“, – džiugiai konstatavo pranešėja pridurdama, kad buvo susprogdintas „miniatiūrizuotas“ užtaisas.

Šis iš anksto neskelbtas bandymas įvykdytas Šiaurės Korėjos lyderio Kim Jong Uno asmeniniu įsakymu, likus dviem dienoms iki jo gimtadienio. Praeitą mėnesį kalbėdamas per vieną išvyką jaunasis Kimas užsiminė, kad Pchenjanas jau yra pasigaminęs vandenilinę bombą, nors tarptautiniai ekspertai tą žinią vertino skeptiškai.

Per vandenilinės bombos sprogimą apie 0,4% branduolinio užtaiso masės virsta energija, kurią atpalaiduoja branduolių sintezės termobranduolinė reakcija, o sprogius atominei bombai apie 0,1% branduolinio užtaiso masės virsta energija, kurią

išlaisvina atomų branduolių dalijimosi (grandininė) reakcija. Taigi H bombos užtaisas daug galingesnis už paprastesnės konstrukcijos atominės bombos.

„Naujausias bandymas, visiškai pagrįstas mūsų technologijomis ir mūsų darbo jėga, patvirtino, kad mūsų naujai išvystyti technologiniai ištekliai yra tikslūs ir moksliskai pademonstravo mūsų miniatiūrizuotos vandenilinės bombos poveikį“, – kupina patoso sakė televizijos pranešėja.

Kaimyninės Pietų Korėjos nacionalinio saugumo taryba griežtai pasmerkė šį bandymą, o Japonijos premjeras Shinzo Abė (Shinzo Abe) pareiškė, kad tai yra „didelė grėsmė“ ir šiuurkštus Jungtinių Tautų saugumo rezoliucijų pažeidimas.

Dauguma ekspertų kėlė prielaidą, kad Pchenjanas termobranduolinę bombą galėtų pasigaminti tik po kelerių metų; taip pat buvo nesutariama, kiek yra pažengusios šios valstybės pastangos sumažinti

branduolinius užtaisus, kad juos būtų galima skraidinti į taikinius balistinėmis raketomis.

Sausio 6 d. paskelbtame pranešime Pchenjanas žadėjo laikytis principo, kad konflikto atveju jis pirmasis nepanaudos branduolinio ginklo, bet pabrėžė, kad toliau vystys pažangaus branduolinio smūgio pajėgumus. „Kol išliks nuožmi prieš Šiaurę nukreipta JAV politika, mes niekada nesiliausime vystę savo branduolinės programos“, – sakoma pranešime.

DELFI primena, kad praėjusių metų gruodį Šiaurės Korėjos lyderis Kim Jong Unas tvirtino, kad jo šalis turi vandenilinę bombą. „Mes sugebėjome tapti didžia branduoline valstybe, galinčia apginti nepriklausomybę ir gimtinės nacionalinę garbę branduolinių ir vandenilinių bombų galia“, – pabrėžė KLDK vadovas. Apie tai, kad Šiaurės Korėja disponuoja branduoliniu ginklu, paaiškėjo dar 2005 metais, tačiau apie vandenilinę bombą Pchenjanas pranešė tik 2015-ųjų pabaigoje.

Pchenjaniečiai klauso plieninio ryžto kupinos pranešėjos žinių. 2016 01 06

Telkiamos pajėgos prieš Baltarusijos ir Karaliaučiaus AE

Pastaruoju metu tarsi ir aptilo kalbos, diskusijos ir svarstymai dėl atominų elektrinių statyby. Apie Visaginą visai nekalbama, apie statomas elektrines Astrave (Baltarusijoje) ir Karaliaučiaus srityje retkarčiais užsimenama. Štai neseniai energetikos ministras Rokas Masiulis kreipėsi į Latvijos, Estijos, Lenkijos ir Suomijos ministrus, siūlydamas aptarti elektros pirkimą iš trečiųjų šalių, statančių nesaugias AE. Jis pareiškė: „Turi būti nusiųstas aiškus signalas, kad elektra, kuri yra gaminama pažeidžiant tarptautinius branduolinės saugos reglamentus, saugumą ir tarpvalstybinį poveikio aplinkai vertinimą, nebus priimta ES. Todėl būtina nedelsiant išsamiai aptarti šį klausimą pirmiausia regioniniu, o vėliau ES lygiu ir priimti sprendimus, siekiant užtikrinti vienodas elektros prekybos su šiomis šalimis sąlygas.“

Ministro teigimu, Karaliaučiuje ir Baltarusijoje statomos AE kelia grėsmę aplinkai, be to, sukuria nesažiningą konkurenciją elektros rinkoje. „Vienas klausimas turi būti labai atidžiai nagrinėjamas: elektros prekyba su trečiosiomis šalimis, atsižvelgiant į vykstančias arba planuojamas abejotinas atominų elektrinių statybas Baltarusijoje ir Karaliaučiaus regione – tiesiog ES pasienyje. Šie projektai yra įgyvendinami pagal iš esmės skirtingą reguliavimą ir politines sąlygas ir kelia kritinių grėsmių kaimyninėms ES valstybėms branduolinės saugos ir aplinkosaugos, taip pat nesažiningos konkurencijos elektros gamyboje prasme“, – tikina R. Masiulis.

Lietuva ne pirmą kartą kelia klausimą dėl 50 km nuo Vilniaus statomos Astravo AE saugumo. Ar Lietuva, Latvija ir Estija galėtų susitarti dėl

mokestinės sistemos, kuri užkirstų kelią Astravo AE gaminamą elektrą eksportuoti į Baltijos šalis? Tokią galimybę šalys turėtų svarstyti, jei Astravo AE ir toliau bus statoma nesilaikant tarptautinių taisyklių.

Astravo AE klausimas pernai lapkritį nagrinėtas Prekybos ir ekonominio bendradarbiavimo komisijos posėdyje Minske. Aplinkos ministras Kęstutis Trečiokas tuomet teigė, kad Lietuva ragino pakviesti Tarptautinės atominės energijos agentūros (TATE-NA) misiją įvertinti AE aikšteles, nes tai rekomenduoja ESPO konvencija, nes manoma, kad tai nėra atlikta. Susirūpinusi dėl Baltarusijos veiksmų ir negaudama pakankamai informacijos apie AE projektą, Lietuva pernai kovą kreipėsi į Orhuso konvencijos Atitikties komitetą, kuris birželį pateikė išvadas,

jog Baltarusija pažeidė konvencijos nuostatas – PAV (poveikio aplinkai vertinimo) procesas turi būti tęsiamas, o į Lietuvos klausimus turi būti atsakyta. Konvencijos šalys narės yra paskelbusios, kad Astravo AE projektas neatitinka esamų reikalavimų.

„Bendra kaimyninių valstybių pozicija dėl Baltarusijoje ir Karaliaučiaus srityje statomų AE sustiprintų šios problemos aktualumą Europos Sąjungos kontekste“, – sako užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius. Jis pakartojo, kad Lietuva neketina pirkti elektros energijos iš nesaugių elektrinių, be to, stant Astravo AE turi būti laikomasi tarptautinių normų ir teisės, kaip to reikalauja Jungtinių Tautų konvencija (ESPO) dėl poveikio aplinkai vertinimo tarptautiniame kontekste. L. Linkevičius sutiko, kad, jeigu kaimyninės valstybės pa-

laikys Lietuvos raginimą nepirkti elektros iš minėtų statomų jėgainių, tuomet ES šis balsas bus stipresnis.

„Visada viena šalis nėra tiek įspūdinga nei visi kartu. Manau, kad ir teisė mūsų pusėje, ir argumentai, ir pati logika“, – pabrėžė ministras. Jis pridūrė, kad tikimasi, jog Baltarusija pakeis požiūrį, o pirmi to požymiai esą jau yra, nes prasidėjo konstruktyvūs kalbėjimasis. Ministras vy-lėsi, kad su Baltarusija pavyks susitarti.

Estai pritaria, suomiai atsargūs

Ministras R. Masiulis telefonu kalbėjo su Suomijos ekonomikos ministru Oli Rehn (Olli Rehn). Po pokalbio mūsų ministras pareiškė, kad Suomija nepalaiko idėjos nepirkti elektros iš statomos nesaugios Astravo AE ir labiau tiki dialogu. „Jų poziciją galima apibūdinti kaip santūrią. Jie supranta mūsų nerimą dėl saugumo dalykų, bet kai kalba eina apie atominę energetiką, jie deklaruoja, kad yra atsargūs, nes tiki atomine energetika, kaip tokia energetikos rūšimi, kuri padeda įveikti klimato kaitos problemas. Ir jie labiau tiki dialogu, o ne boikotais. Sakyčiau, kad matosi, aiškėja pozicijos. Jeigu estai stipriai palaiko, suomiai yra santūrūs“, – sakė R. Masiulis. Jis pridūrė, kad dar per anksti daryti išvadas dėl Suomijos pozicijos, mat tai buvo tik pirmasis pokalbis.

Parengė Jonas Baltakis

Statomos Astravo AE aikštelėje.

Ir lenkai statys savo atominę

Pranešta, kad savo atominę elektrinę rengiasi statyti ir lenkai. Lenkijoje iki 2017 metų pabaigos gali būti parinkta preliminarinė vieta naujos atominės elektrinės statybai. Šį pavasarį šalyje planuojama pradėti aplinkosaugos tyrimus, kurių išvados lems vietos jėgainei pasirinkimą.

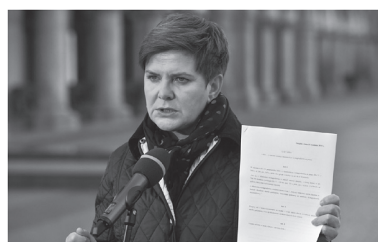
Už atominės jėgainės projektavimą ir statybą atsakinga įmonė tyrimus atlieka trijose vietose, kurios visos yra Lenkijos šiaurėje, Pamario vaivadijoje. Pirmosios Lenkijos AE galia turėtų būti iki 3750 me-

gavatų. Šiuo metu ieškoma rangovų tyrimams, kuriuos siekiama pradėti pirmąjį kitų metų ketvirtį ir kurie užtruks mažiausiai metus. Planuojama, kad teks atlikti ir seisminį monitoringą. 2017 m. norima nurodyti pageidaujamą ir atsarginę vietas. Galutinį žodį tars valdžios institucijos, priimančios sprendimus dėl aplinkosaugos ir lokalizacijos.

Tikimasi, kad administraciniai sprendimai dėl branduolinės jėgainės vietos bus priimti 2019 metais. Taip pat paskelbta, kad jau yra penki galimi pretendentai tapti strateginiais projekto ir reaktorių technologijos partneriais. Tai JAV, Prancūzijos, Pietų Korėjos ir kitų šalių firmos. Elektrinė kainuotų nuo 40 iki 60 mlrd. zlotų (9–14 mlrd. eurų). Šalis, turinti 38 milijonus gyventojų, ieško diversifikuotų

energijos šaltinių, kad sumažintų priklausomybę nuo Rusijos. Lenkija 87% energijos gauna degindama akmens anglį, bet ji privalo diversifikuoti energijos šaltinius, kad patenkintų šiltnamio dujų emisijos reikalavimus.

Lenkija yra paskelbusi ketinimą iki 2035-ųjų pastatyti dvi atominės elektrines. Tiesa, naujoji ministrė pirmininkė Beata Šydlo (Szydo) yra gana skeptiškai atsiliepusi apie branduolinę energetiką ir remia akmens anglimi pagrįstą energetiką.

Beata Šydlo dėl Lenkijos AE statybos Krokuvoje kamantinėja savo pirmtakę Evą Kopač (Ewa Kopacz). *Jaceko Bednarczyko nuotr.*

Parengė Jonas Baltakis

Dėl laikraščio „Černobylietis“

Nuo šių metų vasario mėnesio nutrūksta laikraščio „Černobylietis“ prenumerata. Laikraštis šiais metais taip pat bus leidžiamas 6 kartus: vasario, balandžio, birželio, rugpjūčio, spalio ir gruodžio mėnesiais. Primename, kad asociacijos „Lietuvos judėjimas „Černobylis“ nariai gali užsisakyti norimą kiekį laikraščių „Černobylietis“ redakcijoje, paskambinę telefonu +370 670 14033. Laikraščiai bus siunčiami nurodytais adresais. „Č.“ inf.

Pasiaukojimo ir heroizmo neįmanoma paneigti

Generolas majoras S. Nekrošius (antras iš kairės) su grupe avarijos likviduotojų prie TSRS civilinės gynybos operatyvinės grupės štabo Černobylyje.

„Žmonių pasiaukojimo ir heroizmo, atliekant Černobylio atominės elektrinės avarijos likvidavimo darbus, neįmanoma paneigti“, – sako dimisijos generolas majoras, buvęs Lietuvos civilinės gynybos štabo viršininkas Steponas Nekrošius

Tarybų Sąjungos galimo karo koncepcijoje nebuvo atmetama branduolinio ginklo panaudojimo galimybė. Karinės pajėgos, svarbūs gamybiniai objektai ir vadovavimo personalas buvo ruošiamas veikti masinių sugriovimų ir didelio radioaktyvaus užterštumo sąlygomis. Lietuvoje pastoviai veikė Respublikinis stebėjimų ir laboratorinės kontrolės tinklas, kurį sudarė observatorijos ir hidrometeorologinės stotys, Respublikinė ir rajoninės sanitarinės epideminės stotys, Respublikinė ir rajoninės veterinarijos laboratorijos. Šis tinklas periodiškai stebėjo radiacinio fono pasikeitimus respublikoje. Be to, pagrindiniai pramonės ir žemės ūkio objektai buvo ap rūpinti radiacijos matavimo prietaisais DP-5. Lietuvoje jų buvo daugiau nei penki tūkstančiai vienetų. Nesukarintos žvalgybos formuotės buvo išmokytos jais naudotis.

Po gauto 1986 m. balandžio 27 d. vakare skubaus pranešimo apie Černobylio atominės elektrinės avariją Respublikos civilinės gynybos štabas rekomendavo visiems miestų civilinės gynybos štabams ir rajonų darbuotojams, atsakingiems už civilinę gynybą, organizuoti papildomą radiacijos lygio stebėjimą turimais prietaisais. Balandžio 28 dienos ryte su Hidrometeorologijos tarnybos, Sveikatos apsaugos ir Žemės ūkio ministerijų kompetetingais specialistais patikslinome, kokių priemonių būtina imtis siekiant

apsaugoti gyventojus ir gyvulius nuo žalingo radiacijos poveikio. Asmeniškai aš tuoj pat pranešiau Ministrų Tarybos pirmininkui Vytautui Sakalauskui ir LKP CK pirmajam sekretoriui Petrui Griškevičiui apie susidariusią padėtį, galimas prognozes ir gavau leidimą paskelbti apie tai Lietuvos žmonėms. Tos pačios dienos popietę sveikatos apsaugos ministras Jonui Platūkis per radiją ir televiziją pakartojo pranešimą apie avariją ir rekomendavo be reikalo nebūti atvirame ore, būnant lauke naudoti kvėpavimo takus apsaugančias kaukes, o gyvulius išleisti į ganyklas tik patikrinus, ar jos neužterštos radioaktyviosiomis medžiagomis. Kitą dieną Ministrų Taryboje buvo sukviešti Lietuvos ministerijų, miestų ir rajonų vadovai, kuriems buvo pateikta turima informacija apie avariją, galimas jos pasekmes ir rekomenduota plačiai aiškinti tai žmonėms. Aišku, kad visuomenėje vyravo nerimas dėl galimo radiacijos poveikio sveikatai, bet atvira informacija apie situaciją leido išvengti nereikalingų kalbų ir interpretacijų.

Pirmosiomis dienomis po avarijos pavojingiausias buvo radioaktyviojo jodo (J-131) izotopas. Juo labiausiai užterštos buvo pietinė (su Vilniaus ir Kauno rajonais) bei vakarinė mūsų šalies dalys. Pirmomis gegužės dienomis Lietuvos fizikos institutas ištyrė apie tūkstą pieno mėginių ir nustatė, kur pieno radioaktyvumas viršija leistinas normas. Užteršiose teritorijose gyvenantiems kūdikiams ir vaikams pienas buvo tiekiamas iš neužterštų vietovių. Kadangi radioaktyviojo jodo izotopo skilimo pusamžis sudaro apie aštuonias paras, užterštas juo pienas buvo perdirbamas į vėlesnio vartojimo maisto produktus (sūrius).

Radioaktyviuoju ceziu Lietuvos teritorija buvo užteršta nežymiai, bet buvo randamos nedidelės dėmės, kur jo buvo daugiau leistinos normos. Viršutinis tų plotelių žemės sluoksnis buvo nuimamas ir užkasamas metro gylyje.

Meteorologinės sąlygos tomis dienomis buvo palankios Lietuvai. Šalių, nutolusių nuo Černobylio didesniu atstumu nei Lietuva, teritorijos buvo užterštos daug smarkiau (Suomija, Švedija...). Lietuvos žemdirbiai patys turėjo galimybę tikrinti radiacijos lygį laukuose, laiku ir saugiai sugėbėjo užbaigti pavasario žemės ūkio darbus. Vėliau, visą vasarą ir rudenį, buvo tikrinamos daržovės, vaisiai, uogos, grybai ir didelių nukrypimų nuo leistinų užterštumo normų nebuvo pastebėta. Lietuvos maisto pramonės produkcija buvo švari, todėl Tarybų Sąjungos maisto pramonės ministrerija norėjo ją „praskiesti“ užteršta mėsa. Lietuvos vadovybė tam ryžtingai pasipriešino ir sumanymas buvo atmestas.

* * *

Pirmomis valandomis po avarijos Černobylio AE vadovybė nesugebėjo teisingai įvertinti susidariusios situacijos, todėl ne visi veiksmai buvo racionalūs ir tai pareikalavo žmonių aukų. Gaisrininkai, gesinusieji reaktorių, tapo pirmaisiais avarijos likviduotojais. Dėl jų narsaus ir pasiaukojamo darbo buvo užkirstas kelias išplisti gaisrui į trečiąjį reaktorių – užgesintas bendras trečiojo ir ketvirtojo reaktorių mašinų cecho pastatas ir išvengta dar katastrofiškesnių avarijos pasekmių. Iš-

siaiškinus, koks didelis pavojus kyla, buvo sudaryta Tarybų Sąjungos vyriausybė komisija ir tuojau pat imtasi veiksmų, kuriais būtų sumažintas radioaktyviųjų medžiagų išmetimas iš sprogsio reaktoriaus į aplinką; atlikta žmonių ir gyvulių evakuacija iš pavojingų zonų, sustabdyti veikę branduoliniai reaktoriai; nuspręsta, kuo ir kaip gesinti sprogsių reaktorių. Malūnsparnių lakūnai per porą savaitių užmetė ant sprogsio reaktoriaus tūkstančius tonų smėlio, boro, švino, dolomito ir molio. Besibaigiant pirmajai gegužės mėnesio dekadai beveik pavyko užgesinti reaktorių ir žymiai sumažinti radioaktyviųjų medžiagų išmetimą ir jų išsisklaidymą ne tik aplink Černobylio atominę elektrinę, bet ir teritorijose, nutolusiose tūkstančius kilometrų nuo katastrofos vietos.

Buvo aišku, kad avarijos likvidavimo darbai pareikalaus tūkstančių žmonių darbo, begalybės technikos ir ilgo laiko. Teritorija aplink atominę elektrinę, atsižvelgiant į radiacijos lygį, buvo suskirstyta į 30-ies kilometrų ir ypatingą zonas. Pastarajai zonai priskirta aukštos radiacijos elektrinės teritorija. Darbams organizuoti ir vadovauti sudaryti operatyviniai avarijos likvidavimo štabai. Štabuose pamainomis dirbo patyrę karininkai iš visų TSRS respublikų civilinių gynybos ir karinių apygardų štabų.

Daugiau nei pusė Lietuvos civilinės gynybos štabo karininkų, keisdami vieni kitus, ėjo atsakingas pareigas tuose štabuose. Antai Juozas Darulis vadovavo ypatingosios zonos štabui, kuriame aukštas ir at-

sakingas pareigas ėjo A. Urbanas, J. Bitvinskas, V. Klentejevas. Man teko tris mėnesius vadovauti visos zonos TSRS civilinės gynybos operatyvinės grupės štabui, kuriam buvo pavaldžios visos avarijos likvidavimo darbų pajėgos. Asmeniškai teko pabuvoti visose pavojingose avarijos likvidavimo darbų, o taip pat ir likviduotojų gyvenamose vietose, planuoti, organizuoti darbus, kontroliuoti jų vykdymą. Tame štabe V. Balašaitis buvo atsakingas už visų technikos dezaktyvacijos ir žmonių sanitarinio švarinimo punktų darbą bei dozimetrinę kontrolę, P. Leonas – už tiekimą, valgyklų, skalbyklų ir pirčių darbą, R. Vester – už patikimą ryšių sistemos darbą, P. Zaicevas – už radiacinę žvalgybą...

* * *

Atominės elektrinės teritorija, trečiojo bloko ir mašinų cecho pastatų stogai buvo užteršti išmestomis iš sprogsio reaktoriaus radioaktyviomis liekanomis, jų radioaktyvumas buvo siaubingai aukštas. Kadangi buvo nutarta paleisti pirmojo, antrojo ir trečiojo blokų reaktorius, reikėjo surinkti visas tas išmėtytas radioaktyvias ketvirtojo bloko reaktoriaus skeveldras ir jas užbetonuoti. Atominės elektrinės teritorijos valymo darbus, arba dezaktyvaciją, iš pradžių atliko etatiniai kariuomenės cheminės ir radiacinės apsaugos dalinių kariai, vėliau – pašauktieji į civilinės gynybos pulkus ir inžinerijos batalionus atsargos kariai (rezervistai). Dirbti buvo labai sudėtinga. Pavyzdžiui, ant trečiojo reaktoriaus stogo buvo lei-

Pripetėje vyksta patalpų dezaktyvacija ir langų sandarinimas. Nuotraukos iš S. Nekrošiaus archyvo.

džiama užtrukti vieną dvi minutes. Žmonės, kurie sutikdavo ten dirbti, gaudavo išsamias instrukcijas ir buvo treniruojami. Aprengti cheminės ir radiacinės apsaugos rūbais, užsidėję dujokaukes ir užkelti ant stogo, jie kastuvais arba šakėmis griebdavo radioaktyvią skeveldrą, įmesdavo ją į konteinerį ir, atlikę numatytą užduotį, baigdavo dienos darbą. Dirbo mažomis grupėmis, kad atsitikus nelaimei padėtų vienas kitam. Šį darbą dirbo vis nauji, nes po kelių tokių „ekskursijų“ žmonės gautų nustatytą leistiną radiacinės apšvitės normą. Jokie robotai – nei tarybiniai, nei užsienietiški – esant tokiam aukštam radiacijos lygiui neveikė. Konteineriai su surinktomis atliekomis statybiniais kranais būdavo numetami į sprogo reaktoriaus vidų. Nuo asfaltuotų ir betonuotų teritorijos paviršių radioaktyvios dulkės ir smulkios liekanos buvo nuplaunamos vandeniu, o nuo kitų paviršių buvo nuimamos su viršutiniu žemės sluoksniu ir visa tai išvežama ir užkasama.

Ketvirtąjo bloko uždengimo darbus („sarkofago“ statybą) iš pradžių atliko ministerijos, stačiosios Černobylio AE reaktoriaus, statybinės organizacijos, vėliau – kariuomenės ir kitos statybinės organizacijos, kurių etatai buvo papildyti pašauktaisiais atsargos kariais. „Sarkofago“ statyba pradėta 1986 metų gegužę ir baigta lapkritį.

Sustabdytų blokų ir mašinų cecho patalpų (kai kurių aukštis siekė 70 metrų) dezaktyvavimas buvo ypatingai sunkus ir pavojingas. Tobulų ir saugių darbo priemonių bei įrankių nebuvo. Reikėjo imti į rankas grandiklius ir nulupti užterštą dažų sluoksnį, po to naudojantis šepečiais, purkštuvais ir muiluotu vandeniu nuplauti lubas, sienas, išplauti grindis. Kiek vėliau buvo bandoma panaudoti vandens garų generatorius ir pramoninius dulkių siurblius, bet jie nedaug palengvino darbą. Tas pačias patalpas tekdavo dezaktyvuoti ne vieną kartą, o tol, kol būdavo pasiektas personalui dirbti leistinas radiacijos lygis. Sunku buvo apsisaugoti, kad užterštas vanduo nepatektų ant rūbų ar atviro kūno. Galima įsivaizduoti, kaip atrodo dažytojų rūbai – taip pat atrodė ir patalpų dezaktyvuotojų rūbai, tik jie, be įprastų dažų dėmių, dar buvo užteršti ir radioaktyviosiomis medžiagomis. Tiesa, po kiekvienos darbo pamainos tie rūbai būdavo keičiami švariais, dezaktyvuotais. Patalpų valymo darbas reikalavo daug laiko ir tūkstančių žmonių rankų. (Po patalpų dezaktyva-

cijos pirmojo bloko reaktoriaus paleistas 1986 m. spalio 1 d. ir dirbo iki 1996 11 30, antrojo bloko – lapkričio 5 d. ir dirbo iki 1991 10 11, trečiojo – 1987 m. gruodžio 4 d. ir dirbo iki 2000 12 15.)

Kai kurios teritorijos ir už trisdešimties kilometrų zonos buvo užterštos daugiau už leistiną normą, o iš jų žmonės taip ir nebuvo evakuoti. Būtinai buvo gyvenviečių pastatus, gatves ir kiemus dezaktyvuoti. Šis darbas buvo ne toks sudėtingas, nes stogų ir sienų plovimui buvo galima panaudoti priešgaisrines, gatvių laistymo ir kariuomenės automobilines apiplovimų mašinas, o užterštą gruntą nuimti buldozeriais ir greideriais.

Rudenį prasidėjus lietingam sezonui kilo pavojus, kad nuplautos nuo žemės paviršiaus radioaktyviosios medžiagos pateks į upelius, iš jų – į Pripetės ir Dniepro upes, o per jas – į Juodąją jūrą. Siekiant išvengti galimų pasekmių, ant visų upelių buvo pastatytos filtruojančios akmens užtvankos. Smarkiai užterštas buvo ir didžiulis Pripetės smėlio paplūdimys, kurio paviršius buvo nuimamas ir užkasamas čia pat iškastose tranšėjose. Panašiai buvo daroma ir su netoli atominės elektrinės esančiu parudavusiu spygliuočių mišku (apie 250 ha), kurio užterštumas siekė daugiau nei 10 rentgenų, arba 100 milisvertų (mSv), per valandą. Medžiai buvo nupjaunami ir užkasami tranšėjose. Kitų užterštų vietovių paviršiai buvo laistomi iš malūnsparnių specialiais skysčiais, „surišančiais“ radioaktyvias dulkes ir sustabdančiais jų išplitimą į kitas teritorijas. Visi naudojami keliai kiekvieną dieną buvo plaunami vandeniu, visuose su zona susijusiuose keliuose stovėjo kontroliniai patikros ir dezaktyvacijos punktai. Visa išvažiuojanti technika tikrinta. Jei reikėdavo, būdavo švarinama, o išsiskirianti dideliu užterštumu būdavo grąžinama atgal į technikos dezaktyvavimo punktus, kurie dirbo vasarą ir žiemą, dieną ir naktį.

Pramoninėje atominės elektrinės zonoje 5-ojo ir 6-ojo blokų statybai buvo sukaupta materialinių vertybių už dešimtis milijonų tuometinių tarybinių rublių. Nerūdijančio plieno vamzdžius, kitus gaminius iš spalvotųjų metalų, stakles ir kitą brangią techniką reikėjo valyti nuo radioaktyviųjų medžiagų, kad po to būtų galima panaudoti kitose statybose. Tą darbą dirbo tūkstančiai žmonių.

Nuolatos buvo atliekama kelių, teritorijų radiacinė žvalgyba, naudojamos avarijos

likvidavimo darbams technikos užterštumo radioaktyviosiomis medžiagomis patikrinimas. Ten, kur radiacijos lygis buvo aukštas, mašinų kabinos būdavo apdengiamos švino lakštais, kad būtų sumažintas apšvitės poveikis. Kiek vėliau Kremenciuko automobilių gamykla pagamino savivarčius, kurių kabinos buvo hermetiškos, jose įrengti kondicionieriai, sienos papildomai sustiprintos radiaciją mažinančiomis medžiagomis. Visa technika, užteršta daugiau nei leistina, būdavo dezaktyvuojama; jei to atlikti nepavykdavo, technika buvo nurašoma ir išvežama į užterštos technikos kapinyną.

Kaip bevertintume, darbai likviduojant avarijos pasekmes vyko planingai ir organizuotai.

Žmonės turėjo žinių apie žalingą radiacijos poveikį sveikatai, nes dauguma jų buvo tarnavę tarybinėje kariuomenėje, o joje apsauga nuo radiacijos buvo viena svarbiausių

kareivių paruošimo sudedamųjų dalių. Kaip žinoma, radioaktyviųjų medžiagų skleidžiamos radiacijos neužuosi, nepamatysi ir neišgirsi. Buvo tokių, kurie, manydami, kad jos nėra, ignoruodavo reikavimus naudotis kvėpavimo takus apsaugančiomis kaukėmis, respiratoriais ar dujokaukėmis. Kiekvienai pamainai, vykstančiai dirbti į užterštą teritoriją, būtinai primindavo pagrindinius apsaugos reikalavimus, pabrėždami, kad patekusios į organizmą radioaktyvios dulkės turės ilgalaikį poveikį ir tai gali padaryti daugiau žalos nei išorinė radiacija.

Trisdešimties kilometrų zonoje nuolat dirbdavo nuo 25 000 iki 35 000 žmonių, kurie, atidirdami nustatytą laiką arba gavę pradžioje nustatytą 25 rentgenų, o vėliau – 10 rentgenų (250 ir 100 milizvertų) laikiną radiacinės apšvitės leistiną normą, buvo keičiami naujai atvykusiais. Iš viso 1986–1987 metais avarijos

likvidavimo darbuose dalyvavo apie 240 000, o iki visų darbų užbaigimo – per 600 000 žmonių, iš kurių apie septyni tūkstančiai iš Lietuvos.

Daug dėmesio buvo skiriama sudaryti kuo normaleresnes gyvenimo sąlygas. Dauguma kariuomenės dalinių tiek vasarą, tiek žiemą gyveno palapinėse. Maistas buvo gaminamas kilnojamosiose kariuomenės virtuvėse. Reikėjo, kad visada veiktų prausyklos, dušai ir kilnojamos pirtys. Po darbų buvo būtina išsimaudyti, pakeisti užterštus rūbus švariais, dezaktyvuotais.

Įvairių tautybių, skirtingo išsilavinimo ir profesijų likviduotojai sąžiningai atliko likimo jiems skirtas pareigas, elgėsi kaip ir dera sąmoningiems žmonėms. Jų pasiaukojimas, netgi heroizmas kovojant su mirtį nešančia radiacija išgelbėjo ne vieną Europos žmonių kartą nuo žalingo radiacijos poveikio jų sveikatai. To negalima pamiršti.

Steponas Nekrošius

Maskvos operatyvinė grupė. Pirmoje eilėje trečias iš kairės – operatyvinės grupės štabo viršininkas generolas majoras S. Nekrošius. Nuotrauka iš J. Darulio archyvo.

Dezaktyvuojama karinė technika šalia Račos kaimelio sanitarinio apdirbimo punkte.

Nuo užšaldytų seilių iki krioziedinės navikų biopsijos

Pagalba ar gydymas šalčiu žinoma nuo neatmenamų laikų. Suskaudus ar sumušus, pakenktą vietą apdėdavo šaltame vandenyje sudrėkintu skuduru ar kempine. Vėliau, atsiradus pirmosioms gydomosioms procedūroms medicinoje, šaltis ledo pavidalu buvo skiriamas malšinti skausmą atveriant pūlinius, šalinant auglius ar amputuojant galūnes.

1772 metais pirmasis atradęs azotą paskelbė Danielis Rezerfordas (Daniel Rutherford). Džozefas Pristlis (Joseph Priestley), Henris Kavendišas (Henry Cavendish) ir Karlas Vilhelmas Šelė (Carl Wilhelm Scheele) apie šį elementą paskelbė beveik tuo pat metu. Pavadinimas „azotas“ susideda iš graikiško neiginio *a* ir *zoe* – gyvybė. Tokį pavadinimą sugalvojo Antuanas Loran Lavuazjė (Antoine-Laurent Lavoisier). Azotas sudaro apytiksliai 78% oro, kuriuo mes kvėpuojame. Esant standartinei temperatūrai azotas – bespalvės, bekvapės, beskonės dujos. Esant žemoms temperatūroms jis yra netoksiškas ir chemiškai inertiškas, t. y. labai nereaktingas. Azotas yra nedegus ir malšina degimo procesus. Be to, jis sukelia asfikciją (dusulį), jeigu išstumiama iš oro deguonį, reikalingą kvėpavimui. Esant atmosferos slėgiui azotas įgyja skystą būvį prie -196°C .

1800 metais kūrybingi onkologai sugalvoja užšaldyti seiles ir tokiu mišiniu veikti krūtis ir gimdos kaklelio vėžines žaizdas ir navikus.

Medicinos kriologijos pradžia tikslingiausia laikyti tą istorinį momentą, kada buvo išrastas būdas azotą suskystinti ir naudoti kaip kriogeninį faktorių paveikti šaldomąjį objektą ypač žema temperatūra.

1940 metais Vokietijoje Vaicneris (Weitzner) paskelbė apie sėkmingą 325 odos onkologinių darinių šaldymą ir jų suardymą skysto azoto garais ir angliarūgštės kristalais. Dar po dešimties metų Alingtono (Allington) novatoriškumo dėka skystas azotas jau įgavo visas teises būti pagrindiniu kriogeniniu agentu medicinoje. Svarbus momentas tapo kriozondų su vakuuminiu tarpu pagaminimas. 1960 metais gydytojas Irvingas Kuperis (Irving S. Cooper) ir inžinierius Arnoldas Li (Arnold Lee) sukūrė pirmuosius labai precizinius instrumentus krioneurochirurginėms operacijoms atlikti Parkinsono ligos atvejais. Tai buvo pirmi

kriochirurgijos žingsniai už onkologinės kriochirurgijos ribų.

1964 metais įkuriamą tarpautinė mokslinė kriologų bendrija, kurios dėka daugelio šalių šalčio specialistai galėjo sisteminti darbo rezultatus ir keistis patyrimu atskirose medicinos srityse. 1968 metais pasirodo žurnalas „Kriobiologija“ (*Cryobiology*). Nuo 1974 metų Japonijoje periodiškai leidžiamas analogiškas žurnalas, kurį ilgus metus redagavo profesorius Sadžio Sumida (Sajio Sumida).

1970 metais JAV kriochirurgai Nilas (Neel) ir Andersonas iš Mėjo (Mayo) klinikų paskelbia daugiau 8 tūkstančių paliatyviai gydytų pacientų su įvairių organų ir sričių onkologine ir neonkologine patologija rezultatus. 1977 metais įkuriamą JAV kriochirurgų asociaciją. Europa vėluoja 20 metų.

1980 metai pradeda naują medicininės kriologijos etapą, kuris susijęs su fundamentaliais ypač žemų temperatūrų, taikomų visose medicinos srityse (pradedant gydomosios kosmetikos, dermatologijos ir baigiant plačiaprofiline medicinine kriologija onkologijoje), tyrimais. Pasitelkiant naujausius sonografinius ir temperatūrinės kontrolės pasiekimus, ypač žemų temperatūrų taikymas beveik ištrynė šio metodo kontraindikacijų ribas.

Kaip savo straipsniuose pažymi profesorius Borisas Alperovičius, labai plačiai ir išsamiai aprašęs Rusijos onkologinės kriologijos vystymąsi, šios srities medicinos pamatus Rusijoje sudėjo du specialistai – klinicistas profesorius Eduardas Kandelis ir vienas produktyviausių fizikų akademikas Aleksandras Šalnikovas. Beveik tuo pačiu metu amerikietis I. Kuperis ir Rusijos atstovas E. Kandelis ypač žemas temperatūras pradėjo naudoti neurochirurgijoje. Nuo 1962 iki 1974 metų Rusijos kriospecialistai padėjo pagrindus tolimesniam veiksmingam žemų temperatūrų panaudojimui visose medicinos srityse.

1968 metai ženklina žemų temperatūrų panaudojimo oftalmologijoje pradžią. S. Fiodorovas, V. Šmeliova darė stiklakūnio krioelektrifikacijas esant kataraktai, E. Jegorova šaltį naudojo glaukomos atvejais. Po truputį neliko nė vienos srities, kur akių specialistai nebūtų naudoję kriogeninio metodo.

1969 metai tapo kriooto-

laringologinės kriochirurgijos atskaitos riba. Tobulėjo aparatai, sudėtingi tapo instrumentai, meistriškėjo specialistai. P. Rudnia, L. Nikulina ir kiti tobulino instrumentus, siūlė naujas metodikas.

1968–1972 metų laikotarpiu aktyviausiai reikėsi onkurologijos specialistai, kurie pritaikė šaltį prostatos adenomoms naikinti. Dar po dvejų metų ypač žemas temperatūras kovai su gimdos kaklelio ikivėžinėmis būklėmis ir onkologiniais dariniais panaudojo ir ginekologai (V. Griščenko).

1973 metais V. Fiodorovas ir G. Podoliak pradeda krioproktologijos erą.

1974 metus galima laikyti ir pačios plačiausios kriochirurgijos pritaikymo eros pradžia – tai onkologija. E. Kandelis, V. Javorskis, N. Trapeznikovas konkrečiai įteisino ir medicininių tyrimų metu patvirtino ypač žemas temperatūras, kaip vieną iš ateities priemonių visose onkologijos grandyse – nuo ikivėžinių iki paliatyvių veiksmų, naikinant vietiskai augančius ar išplitusius navikus.

1987 metais Charkove B. Sandomirskis ir I. Isajevs šaltį panaudoja nudegimų atvejais.

2000 metai lieka istorijoje kaip dar vienas momentų, susijusių su papildomomis priemonėmis žeminant skysto azoto temperatūrą: D. Melnika pirmą kartą panaudoja kriozondus iš atmintį turinčio titano ir nikelio lydinio – titano nikelido (TiNi, dar vadinamo nitinolu – *red. past.*), pasižyminčio aušinimo agento, ar chladagento, akumuliaciniu poveikiu.

1990 metai. Vis didesnę pritaikymą naikinant ikivėžines ir vėžines žaizdas odoje įgavęs skystas deguonis, azotas ir vandenilis. 1970 metais, veikiant atvirą širdį, šaltis panaudojamas širdies aritmijoms „tvardyti“. Vieni pirmųjų šioje srityje iniciatyvą parodė Kauno klinikų medikai, vadovaujami profesorius Jurgio Brėdikio. 1990 metais tą patį jau sugebėjo atlikti specialiais zondais pasiekdami širdį pro odą.

* * *

Kas yra kosmetika ir jos jaunesnė sesuo kosmetologija, savo arsenale plačiai naudojanti šalčio procedūras, žino daugelis. O kas yra medicininė kriologija? Bent jau Lietuvoje galime rasti grupelę žinančių, tačiau mokančių šią ateities medicinos sritį „pa-

jungti“ tarnauti, padedant žmogui išvengti grožio problemų ar net sunaikinant nepiktybinius ar piktybinius navikus, yra vienetai. Gaila, kad vadovaujantys sveikatos sistemos klerkai apie šią ekonomiškiausią, saugiausią ir radikaliausią onkoprofilaktinę medicinos priemonę iš vis nieko neišmano.

Enciklopediniai duomenys

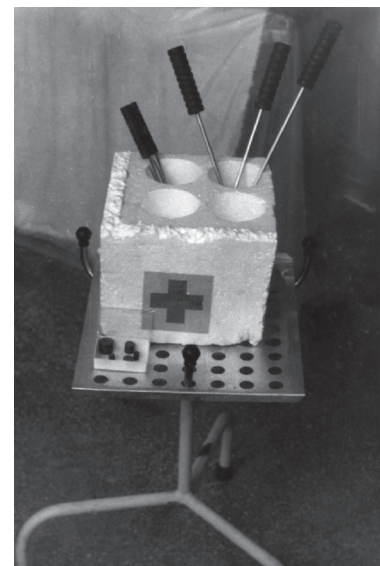
Kriologija – mokslas apie gamtos objektus ir procesus, esančius ir vykstančius viename iš atmosferos sluoksnių – kriosferoje. Kriologijos mokslas tiria fizinius, cheminius ir mineraloginius vandens pokyčius, vykstančius esant temperatūriniais režimams žemiau užšalimo lygio, kitaip sakant, esant minusinėms temperatūroms. Kaip tik ši kriologijos dalis, panaudojant skystą azotą, prieš keletą dešimčių metų ir buvo „įteisinta“ sveikatos įstaigose kaip perspektyvi gydymo priemonė. Malonu pripažinti, kad daugiau nei prieš tris dešimtmečius vieni iš naujų kriotechnologijų metodikų kūrėjų buvo Lietuvos onkologijos instituto Galvos ir kaklo navikų chirurgijos skyriaus krioterapijos kabineto specialistai.

Medicininės kriologijos terminalogiją sveikatos įstaigose „įteisino“ superžemų temperatūrų puoselėtojas, nuostabus daktaras ir užkietėjęs meškeriotas Nižnij Novgorodo kriologinės akademijos profesorius Vladimiras Kočėnovas. Beveik kiekvienais metais jis paruošia spaudai įdomius mokslinius rinkinius, dalyvauja visose konferencijose, kuriose gvildenami superžemų temperatūrų klausimai, savo praktinius kūrinius ir mokslinius pastebėjimus patvirtina patentais ir išradimais. 2003 metais profesorius paruošė ir išleistose studentams bei gydytojams metodinėse rekomendacijose „Kriologinė profilaktinė onkologija“ pateiktas medicininio kriologo apibūdinimas:

„Yra nerealu aprūpinti visus specialistus, pradedant pediatrais ir baigiant gerontologais, kriogenine medicinine technika ir gerai išmokyti juos visų krioterapijos metodikų. Todėl praktinis krio-onkologinės profilaktikos ir gydymo veiklos įdiegimas verčia kurti savarankišką specialybę – gydytojas kriochirurgas ir tuo pačiu krioterautas turi tapti medicinos kriologu. Medicinos kriologas, mūsų nuomone, turi labai gerai, tiksliau sa-

kant, maksimaliai įvaldyti kriogeninio gydymo techniką, tuo pačiu turi tapti labai plataus profilio specialistu, išmanančiu įvairias kliniko-nes sritis, turi gerai valdyti endoskopinę techniką, mokėti operuoti, naudotis mikroskopija ginekologijoje, otorinolaringologijoje, proktologijoje, oftalmologijoje, stomatologijoje, urologijoje ir visų pirma turėti platų onkologijos supratimą.“

Mūsų sveikatos priežiūros sistemoje praktinis medicininės kriologijos panaudojimas onkologijoje siejamas su 1979 metais, kada Lietuva įsigijo krioparatą, kurį gydytojas Vytautas Čepulis parvežė iš Maskvos po eilinės specializacijos. Aparatas veikė purškiamuoju principu ir buvo užpildomas skystu azotu. Pirmo, dar tik būsimo, medicinos kriologijos Lietuvoje specialisto chirurgo Juozo Prušinsko iniciatyva netrukus buvo pagaminti daugiaprofiliniai kriozondai su unikaliais įvairių formų keičiamais antgaliais.

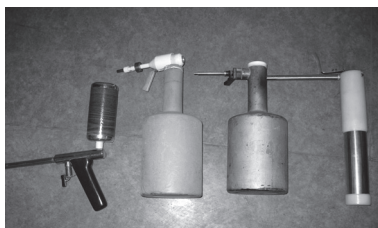

Pirmoji azoto laikymo įranga. 1980

Virš 60 naujų metodikų, aparatų ir instrumentų buvo sukurta siekiant naudoti skystą azotą ikinavikiniais ir navikiniais dariniais naikinti Lietuvos onkologijos centro Galvos ir kaklo navikų chirurgijos skyriuje bei kelse Vilniaus poliklinikose. Visa tai vainikavo 1983 metais pateiktas ir tuometinio Visasąjunginio išradimų centro patvirtintas, o 1989 metais išduotas patentas pavadinimu „Odos melanomų gydymo būdas“.

Vis dėlto oficialiu, teisiniu Lietuvos medicinos kriologijos gimtadieniu privalome laikyti 1982 metų lapkričio 25 dieną, kada Onkologijos instituto administracija įsakymu Nr. 42 b.p. įteisino krioterapiją kaip atskirą gydymo būdą, įsteigdama klinikoje krioterapijos kabinetą. Techninio ap-

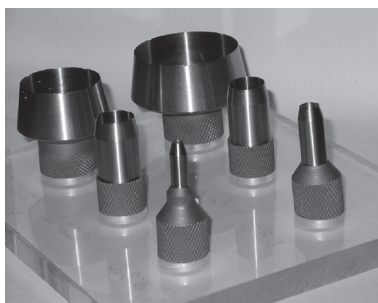
rūpinimo startu laikomas faktas, kai buvo gautas krioterapijai skirtas pirmasis racionalizacinis pasiūlymas pavadinimu „Forminių izoliatorių rinkinys pulverizatorinei krioterapijai atlikti“. Tačiau tai buvo tik popierinis krioentuziastų aktyvumo įvertinimas. Pati krioterapijos užuomazga Lietuvoje atsirado gerokai anksčiau. Dermatovenerologas Antanas Ivanauskas kraujagysliniams ir kitiems dariniams odoje ir matomose gleivinėse naikinti daugiau nei prieš penkiasdešimt metų panaudojo sausą ledą (kietą angliarūgštę).

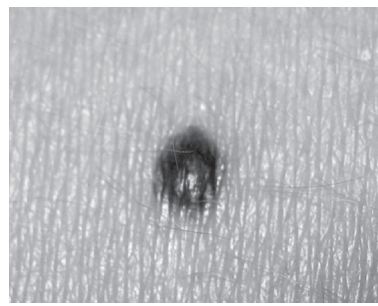
To laikotarpio kontaktiniai ir purškiamieji aparatai.

1982–1987 metų laikotarpis Lietuvos medicininės kriologijos istorijoje išsiskiria pačia aktyviausia veikla – naudojami užsienyje ir Lietuvoje pagaminti instrumentai, sukurtos metodikos ar navikų nai-

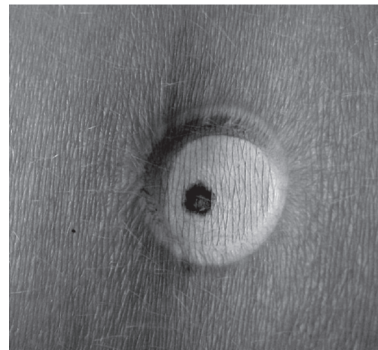
kinimo ir šalinimo būdai, kai vieninteliu šaldymo faktoriu buvo skystas azotas. Skystas azotas, kaip ypač žemą temperatūrą leidžiantis pasiekti faktorius, buvo naudojamas tiek paprastų paviršinių odoje ir gleivinėse esančių navikinių opų ir auglių naikinimo procedūrų metu, tiek sudėtingų radikalių ir palatyvių operacijų metu. 1980 metai išsimintini, kaip dabar paašškėjo, ir dar vienu svarbiu momentu: pirmą kartą onkologijos istorijoje melanomos pradėtos šalinti panaudojant specialią žiedinę metodiką (esant užšaldytam, krio-fiksuotam, navikui). Ypač reikia paminėti 1985 metus, kada buvo sukurtas kriozoneų rinkinys ir įteisintas kriogeninis būdas esant išplitusiam šlapimo pūslės navikiniam procesui (kartu su Vladu Lazutka).

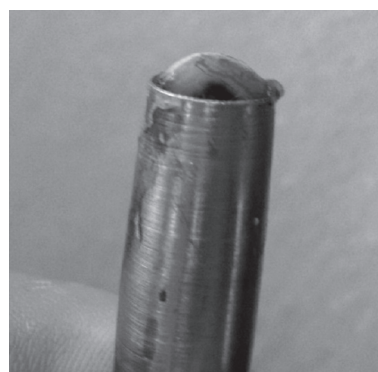
Žiediniai skalpeiliai.

Navikas.

Naviko, užšaldyto skystu azotu, krio-fiksacija.

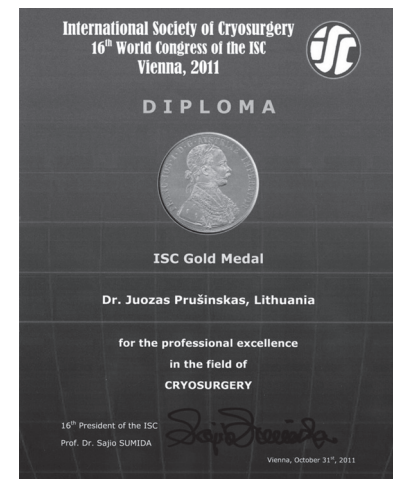

Navikas, pašalintas žiediniu skalpeiliu.

Už praktinę ir mokslinę veiklą, trunkančią daugiau nei 30 metų, taip pat už kriogeninio gydymo būdo populiarinimą daktaras J. Prušinskas 2008 metais tapo Tarptautinės medicinos kriologijos asociacijos tikruoju nariu kriologu.

2008 metais Sankt Peterburge įvyko 10-oji, jubiliejinė, konferencija „Krioterapija Rusijoje“. Dvigubai malonu pastebėti, kad po daugkartinio tokių konferencijų dalyvio J. Prušinsko pranešimo „Šalčio panaudojimas gydant vaikų kraujagyslinius navikus“ konferencijos metu šių eilučių autoriui buvo įteiktas sertifikatas, patvirtinantis, kad jis yra tikrasis Tarptautinės medicinos kriologijos asociacijos narys ir jam suteiktas kriologo vardas. 2009 metų pabaigoje Sankt Peterburge vyko 6-asis pasaulio kriochirurgų asociacijos kongresas, kuriame tarp daugiau nei 24 šalių (nuo Afganistano iki Brazilijos ir nuo Italijos iki Pietų Korėjos) mūsų centro vadovas Juozas Prušinskas su žiedinės kriokscizijos metodika buvo vienas pastebimiausių. Paprasta navikų šalinimo metodika, panaudojant skystą azotą ir specialius medicininio plieno

žiedus (tūtas), buvo pripažinta kaip vienas perspektyviausių ambulatorinės onkologinės chirurgijos išradimų. Autoriai buvo apdovanoti antro laipsnio diplomu.

Aukščiau pateikta apgamų šalinimo metodika 2011 m. Vienoje, Austrijoje, ir 2013 m. Balio saloje, Indonezijoje, buvo įvertinta aukso medaliais.

Lietuva jau eilę metų yra nuolatinė pasaulinių Tarptautinės kriochirurgijos asociacijos kongresų dalyvė. Ne išimtis ir 2015 metais įvykęs XVIII šios vienos svarbiausių ateities medicinos šakų kongresas Japonijoje, Honšiu saloje, išspūdingame Kanadzavos mieste... Bet viskas iš eilės.

Kanadzava – XVIII pasaulinis kriochirurgijos kongresas

Pirmas iš kairės stovi Juozas Prušinskas (Lietuva), penktas – Siu Kečengas (Xu Kecheng, Kinija), šeštas – Sadžio Sumida (Japonija), septintas – Nikojalus N. Korpanas (Austrija), aštuntas – Haruo Isoda (Japonija).

Dr. J. Prušinskas su prof. Hirojuki Cučija (Hiroyuki Tsuchiya, Kanadzavos universitetas), įvertintu aukso medaliu. 2015 11 25–27

Tolima, paslaptis ir ne-skubanti Japonija. Beveik visą Rusijos šiaurę teko perskristi, kol lėktuvas minkštai nusileido Naritos oro uoste. Dar pora valandų „skridimo“ begarsiu traukiniu ir mes jau kitame Honšiu salos krante.

Kriochirurgijos kongresas vyksta viename Kanadzavos dangoraižių. Tą patį vakarą rinkimai direktorių valdyboje. Lietuvos atstovai jau ketvirtą kartą vienbalsiai išrenkami į direktorių valdybą.

Kitą dieną prasidėjo mokslinė programa. Kriochirurgijos asociacijos ikūrėjas ir

kraujo imuninių savybių, panaudojant skystą azotą, mokslinių tyrimų pradininkas Sadžio Sumida apibendrino praeitų metų nuveiktus darbus, išsakė savo nuomonę apie pasiekimus naujų šalčio technologijų srityje ir pasidžiaugė, kad vis daugiau šalių savo medicinoje šiam vienam seniausių gydymo ir profilaktikos būdų randa stabilią vietą.

Žydų atstovas pateikė ilgai puoselėtą kriometodą, kaip sumažinti keloidinius randus. Daug diskusijų pakurstė ir praktinių patarimų pateikė autorius. Kinai demonstravo

kepenų ir kasos ligų, plaučių ir melanomos šaldymo vinyrybes. Pirmą dieną baigėsi kelione į japonišką „Rumšiškes“. Beveik dvi valandas po truputį kopdami į kalnus apsilankėme nuostabiame Širakavos kaimelyje, kurio name-liai pastatyti iš medžio, tik sienoms sutvirtinti panaudota virvės. Beveik kiekvieno namo stogas uždengtas prisilaukiant labai didelio nuolaidumo, kai kurių stogų nuolydis siekia 70 laipsnių.

Grįžus visą vakarą kaito diskusijos apie *krio*, kaip metodo, pritaikymo įvairovę.

Vienas akcentas buvo nepajudinamas – *krio*, kaip metodas, yra XXI amžiaus medicinos pasirinktinis gydymo ir profilaktikos metodas. Jį galima naudoti ir atskirą, ir drauge su kitais metodais. Gaila, kad daug kas labai paviršutiniškai įsisavinę jo subtilybes. Didžiausi laimėjimai pasiekti Kinijos Guangdžau miesto Fuda vėžio ligoninėje. Lietuva pateikė naują šalčio pritaikymo koncepciją biopsijos srityje. Ilgą laiką visi sunkiai sprendė morfologinio tyrimo sunkumus. Naudojantis Lietuvos pasiūlyta metodika šie sun-

J. Prušinskas kalba konferencijoje.

kumai paprastai ir patikimai įveikiami.

Navikų krioprofilaktikos centras „Apgamas“
apgamas@gmail.com

Dulkes nupūtus: 1921 metų sausis

● **Grižo mūsų belaisviai.** Gruodžio 4 d. grįžo iš Vilniaus į Kauną iš sukilėlių lenkų generolo Žulikausko [Želigovskio] nelaisvės apie 800 vyrų mūsų kareivių ir karininkų. Važiuodami į Vilnių savųjų, mes nuvežėme buvusius mūsų nelaisvėje lenkus. Visi mūsų belaisviai suvargę, išblyškę, sušalę, nes daug vargo ir bado jiems teko iškentėti. Belaisvių traukinys buvo iškilmingai sutiktas Kauno stotyje. / *Išėivių draugas*, 1921 01 01, nr. 1, p. 3

● **Politikos žinios. Želigovskis ir jo „riteriai“.** (...) Įdomus faktas, kad gen. Želigovskis, tarnaudamas rusų kariuomenėje, labai uoliai dalyvavo malšinant 1905 m. lenkų sukilimą, už ką gavo medalį, kurį ir dabar tebe nešioja. Doresni lenkai kalba, kad Želigovskiui neverta paduoti rankos. (...) / *Lietuva*, 1921 01 06, nr. 4, p. 2

● **Žinios iš Lietuvos. Ežerėnai.** Ežerėnų miestas [Zarasai] labai turtingas smuklėmis. Jų yra iš viso aštuonios, kiekvieną antradienį ir penktadienį visur maityti girtų. Į Ežerėnus tomis dienomis ateina daug latvių kareivių, kareiviai pasigeria ir užtraukia „Ach, začiem eta noč“ ir t. t. *Alponsas Vitkauskas* / *Lietuva*, 1921 01 06, nr. 4, p. 3

● **Bolševikai Kryme išžudė 13 000 žmonių.** Bolševikams užėmus Krymą, buvo sušaudyta virš 13 000 žmonių – tiek kariškių, tiek civilių. Daugiausia sušaudyta Sevastopoly. Nuo nuožmios „profesinių“ bolševikų rankos žuvo apie 500 uosto darbininkų, padėjusių kraustyti gen. Vrangelio laivus. Tai taip Tarybų Rusija kariauja. Taip bekariaudami ir nusikariaus. / *Darbininkas*, 1921 01 08, nr. 1, p. 8

● **Žydų reikalai. Kauno žydų nuomonės.** „Žydų balse“ [*Di Idische Stimme – Idiše štime*] gruodžio 28 d. paskelbtas vedamasis straipsnis „Vilniaus klausimas ir žydai“, kuriame sakoma: (...) Mieste ir sodžiuje, namuose ir gatvėse turės įvykti sunki kova dėl keblių ir opių reikalų karštoj, sujudinto tautinio antagonizmo atmosferoj. Vieni trauksis prie Lietuvos vyčio, kiti prie Lenkijos erelio.

Kas darosi ten, okupuotose srityse, kur turi įvykti tautų kova dėl prigulmybės tai ar kitai valstybei? Lyg stora siena mes esame atskirti nuo jų ir iki pastarųjų dienų veik nei viena žinutė neatėjo iš ten pas mus. Ir jei toji tyła vis dėlto tapo sulaužyta ir iš sunkaus kalėjimo pasigirdo mums atviras balsas, kal-

bąs apie ištikimybę ir atsidavimą Lietuvai – šaliai, kuriai atplėsta josios prigimtoji sostinė nuo jos istorinės praeities lopšelio – tai buvo žydų atstovų balsas, kurie atvirai ir drąsiai pareiškė savo politinį norą ir užuojautą.

Trys įžymūs politikos asmenys, kurie teisingai gali būti laikomi Vilniaus gyventojų žydų vadais – dr. Vigodskis, Vilniaus žydų bendruomenės pirmininkas, dr. Regensburgas, sionistų organizacijos pirmininkas, ir dr. Šabadas, demokratų lyderis – griežčiausiu būdu įrodė, kaip yra nusistatę Lietuvos ir Lenkijos konflikto atžvilgiu Vilniaus gyventojai žydai, o kartu su jais, be abejonės, ir viso okupuoto krašto žydai. „Kaunas ir Vilnius turi sudaryti vieną didžią nedalinamą Lietuvą. Toji šalis yra mūsų tėvynė, mes norime jai tarnauti ir joje likti“, – pareiškė dr. Šabadas pasikalbėjime su „East Express“ korespondentu. Toj pat prasmė išsitarė ir kiti du žydų atstovai. (...) / *Lietuva*, 1921 01 08, nr. 5, p. 2

● **Įvairios žinios. „Chitrovo rinkos“* publicistai.** Sovietų Rusijos pasiuntinys įsteigė Kaune spaudos biurą, „Litrosta“ vadinamą. Be plataus informavimo mūsų visuomenės apie bolševikų gyvenimą Rusijoje, apie komunizmo judėjimą ir revoliucijos plėtimąsi visame pasaulyje, biuro publicistai kartkartėmis deda žinučių iš Lietuvos gyvenimo (veik išimtinai apie mūsų antivalstybinių gaivalų darbuotę) ir kai kurių mūsų laikraščių ištraukas. Ypač ponai „Litrostos“ publicistai nemėgsta „Laisvės“. Čia nesigailima įvairių koliojimų [plūdimo] žodelių, nuo kurių savo valstybėje jau buvome atpratę ir kurie taip negražiai draskė ausį begyvenant buvusioje Rusijoje.

Ponai „Litrostos“ publicistai! Pas mus kovojama faktais ir logika, o ne „Chitrovo rinkos“ arba sunkiųjų vežėjų rusišku leksikonu. [* Chitrovo turgavietė (Chitrovka), įkurta generolo Nikolajaus Chitrovo – garsi ikirevoliucinės Maskvos aikštė, egzistavusi 1820–1930 metais. Apie 1860 turgavietė buvo apleista ir tapo savotiška nekvalifikuoto darbo birža – bedarbių valstiečių vieta, dalis kurių, nerasdami darbo, pasilikdavo joje visam laikui. Čia prieglobstį rasdavo ir bėgliai katorgininkai, ir nuskurdę miestiečiai, ir žmonės, nusiritę į dugną. Prie pat aikštės stovėjo keturi nakvynės namai (pavyzdžiui, Kulakovo

nakvynės namuose buvo 767 vietos, o faktiškai nakvodavo apie 3000). Šioje vietoje ne kartą lankėsi rašytojai L. Tolstojus, V. Giliarovskis ir kt., režisieriai K. Stanislavskis, V. Nemirovičius-Dančenko, teatro artistai, dailininkai. 1920 Chitrovka buvo „išvalyta“, o 1930 aikštės vietoje pastatyta mokykla.] / *Laisvė*, 1921 01 09, nr. 6, p. 3

● **Lietuvos žinios. Ramygalos „pelkės“ ir jų matuotojai.** Daug kam Lietuvoj žinomos Ramygalos pelkės. Baugu į jas patekti... Tuo tarpu dar rusų laikais netrūko drąsulių, kurie „baltosios“ išsigėrę negailėdami raudonų kailinių bandė jas „išmieruoti“, kad jų gilybę paskelbus apylinkei. Karo laiku darbas iš dalies buvo pertrauktas. Dabar gi, žiūriu, vėl vienas „matininkas“ begulys. Tik gaila – nabagas* žiemą darbą pradėjo. Nesuprasdamas, kad guli ant ledo, šaukia: „Nėra vandens, dugną pasiekiau!“

Geistina, kad pavasarininkai paskelbtų atslenkančiai šmėklai karą, įsteigdami „Blaivybės“ draugiją, o vietos šauliai, neatsižvelgdami, kad jau vieną kitą „virdulį“ surado, dar stropiau darbuotųsi. [* brus. *нябога*, lenk. *nieboga* – vargšelis] / *Laisvė*, 1921 01 15, nr. 11, p. 3

● **Iš Vilniaus. Vilniaus muziejaus turto, išvežto į Rusiją, reikalai.** „Gazeta Wilenska“ primena, kad tarp kito Vilniaus muziejaus turto, išvežto į Rusiją, yra visų pamiršto dailininko Oskaro Sosnovskio* Jadvygos ir Jogailos marmuro stovykla [brus. *cmaciła* – statula]. Taip pat Rumiancevo muziejuje yra Vilniaus muziejaus nuosavybė – karaliaus Stepono Batoro kėdė, ant kurios sėdėdamas pasirašė Vilniaus akademijos [universiteto] steigimo aktą (anot Rumiancevo muziejaus katalogo – Nr. 2707). [* Tomašas Oskaras Sosnovskis (1810 Novomalinoje, Volynėje – 1886 Romoje) – lenkų skulptorius; minimas paminklas, sukurtas 1853, buvo 1864 išvežtas į Maskvą.] / *Lietuva*, 1921 01 18, nr. 13, p. 2

● **Lietuvos žinios. Pavandenė (Telšių apskr.).** Čia labai išsiplatinęs slaplas degtinės varymas. Be degtinės neapsieina nė vienas pasilinksminimas. Pasi-gėrę vaikinai dažnai vaikščioja naktimis didžiausiai šaukdami, kitas net vilku staugia. Žmonėms nė nakčia nėra poilsio. Kol Pavandenė buvo milicija, buvo ramiau. / *Lietuvos ūkininkas*, 1921 01 20–26, nr. 3, p. 5

● **Politikos žinios. Gruzija at-**

sigauta. Gruzijos valstybė Kaukaze, kurią buvo paėmę komunistai, vėl atgyja ir meta bolševikų agitatorius už pakarpas lauk. Nesiseka vargšams bolševikėliams niekur. / *Darbininkas*, 1921 01 23, nr. 3, p. 7

● **Lietuvos žinios. Iš savivaldybių gyvenimo. Lazdijai.** Nauji savivaldybių organų rinkimai ėjo žirniais ir pupomis. Pavyzdžiui, Lazdijų miestelis valsčiaus ponas rinko tvarte ant mėšlų. Vadai pastatė kibirus, prie jų pasodino kandidatus ir milicijos suvarytiems piliečiams buvo liepta rinkti: jei patinka sėdintis kandidatas, mesk jo kibiran pupą, nepatinka – eik pro šalį. Jokių paaiškinimų ir nurodymų nebuvo. Taigi nemaža piliečių, nenorėdami pasidaryti blogos akies, metę po pupą kiekvieno kandidato kibiran. *Rinkikais*

Lazdijai. Neseniai teko būti Seimų apskrities valdyboje. Įėjęs p. pirmininko kabinetą, maniau kokion garbarnė* patekęs: sėdi barzdočius machorkos dūmuose paskendęs, aplinkui karo sukabinti džiovinami avikailiai. Atsiprašau, bet jau per daug akin puoląs „demokrattingumas“, kurs nenoromis sudaręs nepalankią nuomonę apie savivaldybes. *Praeivis* [* lenk. *garbarnia* – kailių ir odų raugykla, dirbtuvė] / *Tėvynės sargas*, 1921 01 23, nr. 4, p. 40

● **Lietuvos žinios. Žalpiai (Raseinių apskr.).** Žalpių šaulių būrys Kalėdų vakare savo naudai rengė naujos Žalpių mokyklos salėj vakarėlį. (...) Pačių žalpiečių dūdų orkestras, nors ir mažai dar pramokęs, griežė maršus ir šokius, kurie užėmė didžiąją vakaro dalį. Gaila, kad nebuvo dainų. Karo metu žalpiečių choras gana gražiai padainuodavo, bet dabar begėdžiai „samagonininkai“ susuko galvą darbščiam jų choro mokytojui vargonininkui – dainos ir bažnyčioj giesmės nutilo. Vargšas dabar turi eiti samagonkės virėjams lažą, nei dainelių mokyti dėl to nėra kada. (...) / *Lietuvos ūkininkas*, 1921 01 27 – 02 02, nr. 4, p. 6

● **Lietuvos žinios. Labdarybė. Krekenava.** Krekenaviškiai ne-

turtingi žmonės yra labai dėkingi jaunajam p. Zavišai iš Slabados [dvaro], kuris visuomet rūpinasi neturtingaisiais ir šelpia juos visokiais būdais. Į komitetą duoda javų visai dykai neturtėliams sušelpiti ir šiaip parduvinėja vargstantiems javus pigia kaina. Pašaru, malkomis taipogi šelpia kiek galėdamas varguolius. Taipogi neužmiršta su savo žmona ir bažnytinių reikalų. Taigi, Dieve, jam atlygink už jo gerą širdį, o mes, neturtingieji žmonės, visi tariame ponams Zavišoms nuoširdų aciu. *Krekenaviškiai* / *Laisvė*, 1921 01 28, nr. 22, p. 3

● **Žiupsnelis minčių apie svaiginamuosius gėrimus.** Sokratas: „Girtuoklis, kuris atsiduoda kūno smagumams, nėra laisvas žmogus: jis kenčia baisiausią vergiją, nes yra atsidavęs blogiausiam ponui.“ Aristotelis: „Geriančių tėvų vaikai irgi pradedą gerti.“ Britų teisininkas lordas Džonas Kolridžas [Cole-ridge, 1820–1894]: „Jei žmonės sutiktų nebegerti, tai užsidarytų devyni dešimtadaliai kalėjimų.“ Ekonomistas Emilis Lavelejs [Laveleye, 1822–1892]: „Jei darbininkai sutaupytų tuos didelius pinigus, išleidžiamus svaigiesiems gėrimams, kurie juos paverčia gyvuliais, jie galėtų po dešimties metų nupirkti visas dirbtuves, kuriose jie dirba.“ Žurnalistas Eduardas Drumonas [Drumont, 1844–1917]: „Kiekvieną kartą, kuomet įeinu karčiamon nusipirkti papirosų ar degtukų, aš nustebusiu žvilgsniu pasveikinu lentyną su stovinčiais buteliais margais užrašais ir sakau sau: „Štai nuodų šėpa! Štai negarbingoji dirbykla, kur rengiamos revoliucijos ir iš kur eina vaikų ligos, išprotėjimai ir nusižengimai.“ / *Tėvynės sargas*, 1921 01 30, nr. 5, p. 47–48

● **Pavasarininkų balsai.** Jeronimo draugas pasipiktinęs, kad Namišių (Pasvalio apskr.) jaunimas Kalėdų laiku, užmiršęs savo obalsį „Dievui ir Tėvynei“, pamilo alutį ir perspėja ypač drauges, kad panašiai elgiantis galima žaliosios rūtelės prarasti. / *Pavasaris*, 1921 sausis, nr. 1–2, p. 24

PREMKITE SAVO LAIKRAŠTĮ!

Galintiems ir norintiems paremti laikraščio „Černobylietis“ leidybą 2% iš 2015 metais sumokėto gyventojų pajamų mokesčio, pateikiame rekvizitus: Lietuvos judėjimo „Černobyliis“ Prienų komitetas, organizacijos kodas – 170775450, adresas: Gegužės g. 5, Prienai, LT-59127.

BŪSIME DĖKINGI UŽ PARAMĄ

Černobylietis

Redaktorius – Kęstutis KAZLAUSKAS

Redakcijos adresas: Gegužės g. 5, Prienai, LT-59127

Telefonas +370 670 14033, tel./faksas: +370 684 94470

El.paštas – chernobyl.prienai@gmail.com

Rankraščiai nerecenzuojami ir negražinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su laiškų autorių nuomone.

SL 181 / ISSN 1648-9128
Leidėjas – Lietuvos medicinos paramos fondas „Ateitis“. Spausdino UAB „Ignalinos spaustuvė“, Laisvės g. 71, LT-30122, Ignalina
Tiražas 500 egz.